

Pētījuma nosaukums: Jauniešu piederības izjūta Latvijai

Datums: 2024.gada novembris

Autors: Sabiedriskās politikas centrs Providus

Saturs:

Kopsavilkums	1
Ievads	2
Metodoloģija	3
Sabiedriskās domas aptaujas rezultāti: 2023.gads un 2024.gads	4
Salīdzinošie dati ar Lietuvu un Igauniju	8
Fokusgrupu atziņas	9
Svarīgākie faktori, kas veido piederības sajūtu Latvijai	9
Svarīgākie faktori, kas jauniešos mazina piederības sajūtu Latvijai	12
Jauniešu pārdomas par dzīvi citās valstīs	14
Secinājumi	16

Kopsavilkums

Pētījums par Latvijas jauniešu piederības sajūtu, salīdzinot 2023. un 2024. gada sabiedriskās domas aptauju datus, atklāj, ka bažas par jauniešu zemāku piederības izjūtu Latvijai bijušas nepamatotas. Aptaujā palielinātais respondentu skaits, kā arī pētījuma ietvaros noorganizētās fokusgrupas parāda, ka jaunieši vecumā no 18 līdz 24 gadiem izjūt stipru un stabilu piederību Latvijai, līdzīgā vai pat augstākā līmenī nekā citas vecuma grupas. Šis secinājums apstiprinās arī tad, kad Latvijas jauniešus salīdzina ar Lietuvas un Igaunijas jauniešiem.

Lai gan jauniešiem izteikti vairāk nekā citām vecuma grupām ir raksturīga vēlme dzīvot arī ārzemēs, tomēr pamatā viņi savu nākotni redz saistītu ar Latviju. Viņi plāno atgriezties un izmantot iegūtās zināšanas valsts attīstībai. Ierastā vide, kultūra un ģimenes saites ir nozīmīgi faktori piederības veidošanā, tāpat jaunieši izjūt atbildību par Latvijas nākotni.

Ievads

Piederības sajūta valstij ir būtisks elements indivīda identitātes veidošanā un sabiedrības saliedētībā. 2023. gadā veiktajā Sabiedrības saliedētības radara pētījumā tika konstatēts, ka jaunieši vecumā no 18 līdz 24 gadiem izjūt mazāku piederību Latvijai nekā citas vecuma grupas¹. Proti, ja caurmērā 76% Latvijas iedzīvotāju atzīmēja, ka izjūt piederību Latvijai, tad jauniešiem vecumā no 18-24 gadiem tā uzskatīja tikai 72%. Šis rezultāts radīja bažas par jauniešu attieksmi pret savu valsti un vēlmi palikt Latvijā, bet vienlaikus arī lika uzdot jautājumu par to, vai šis rezultāts nav nejaušība, kas izskaidrojams ar nelielo jauniešu īpatsvaru 2023.gada aptaujas izlasē.

Eiroparometra dati norāda, ka līdzīgas tendences vērojamas arī citviet Eiropā, kur jaunieši biežāk identificē sevi gan ar savu valsti, gan ar Eiropu, nevis tikai ar savu valsti. Tas liecina par iespējamu piederības sajūtas mazināšanos nacionālā līmenī jauniešu vidū.

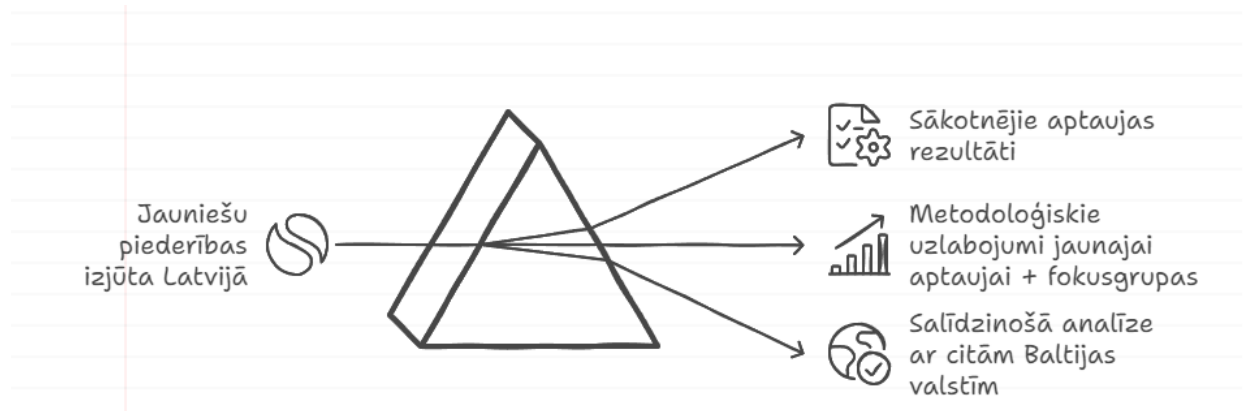
Lai pārbaudītu 2023. gada pētījuma rezultātu precizitāti un noskaidrotu, vai Latvijas jauniešu piederības sajūta tiešām ir zemāka nekā citām vecuma grupām, 2024. gadā tika veikts paplašināts pētījums. Pētījuma mērķis bija iegūt precīzākus datus par jauniešu piederības sajūtu Latvijai un izprast faktorus, kas to ietekmē. Šajā nolūkā tika izmantoti trīs metodoloģijas pamatelementi:

1. **Lielāka aptauja ar lielāku respondentu skaitu un vairāk jautājumiem:** aptaujas izlases apjoms tika palielināts no 1010 līdz 2007 respondentiem, šādi iekļaujot arī vairāk pārstāvju katrā no vecuma grupām. Tāpat aptaujā tika iekļauti vairāk jautājumi par dažādiem piederības aspektiem.
2. **Fokusgrupas:** tika organizētas fokusgrupu diskusijas ar jauniešiem vecumā no 18 līdz 24 gadiem, lai iegūtu kvalitatīvus datus un padziļinātu izpratni par viņu piederības sajūtu un iemesliem, kas to veicina vai mazina.
3. **Salīdzinošie dati ar Lietuvu un Igauniju:** lai novērtētu Latvijas jauniešu piederības sajūtu reģionālā kontekstā, tika salīdzināti dati ar Lietuvas un Igaunijas jauniešu attieksmi pret savu valsti.

Pētniecības pieejas rezumējums apskatāms zemāk redzamajā attēlā (Attēls Nr.1).

¹ Kažoka, I., Bērziņa, L. (2023). Sabiedrības saliedētības radara ziņojums. Pieejams: <https://providus.lv/wp-content/uploads/2023/11/sabiedribas-saliedetibas-radara-petijums-2023.pdf>

Attēls Nr.1. Pētniecības pieeja

Metodoloģija

Pētījumu veica Sabiedriskās politikas centrs Providus. Aptauja un dalībnieku atlase fokusgrupām tika uzticēta pētījumu centram SKDS.

1. Lielāka aptauja ar lielāku respondentu skaitu un vairāk jautājumiem

- Ģenerālais kopums: Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 75 gadiem.
- Sasniegtais izlases apjoms: 2007 respondenti.
- Izlases metode:
 - Stratificētā nejaušā izlase (F2F): izlase tika stratificēta pēc administratīvi teritoriālā principa, lai nodrošinātu visu reģionu pārstāvniecību.
 - Kvotu izlase (CAWI): ozmantojot pētījumu centra SKDS WEB paneļa dalībniekus.
- Aptaujas veikšanas metode:
 - Tiešās intervijas (F2F): respondentu dzīvesvietās.
 - Interneta aptauja (CAWI): tiešsaistes anketas.
- Ģeogrāfiskais pārklājums: visi Latvijas reģioni, aptverot 118 izlases punktus.
- Aptaujas veikšanas laiks: no 10.08.2024. līdz 19.08.2024.

2. Fokusgrupas

- Dalībnieku atlase: Latvijas demogrāfiskajam profilam atbilstoša jauniešu grupa vecumā no 18 līdz 24 gadiem.
- Fokusgrupu skaits: divas diskusijas.
- Dalībnieku skaits: 10 jaunieši.
- Diskusiju laiks: 2024. gada 17. un 18. septembris.
- Tēmas: dalībnieku piederības sajūta Latvijai, nākotnes plāni saistībā ar dzīvi Latvijā vai ārzemēs, iemesli, kas ietekmē viņu attieksmi.

3. Salīdzinošie dati ar Lietuvu un Igauniju

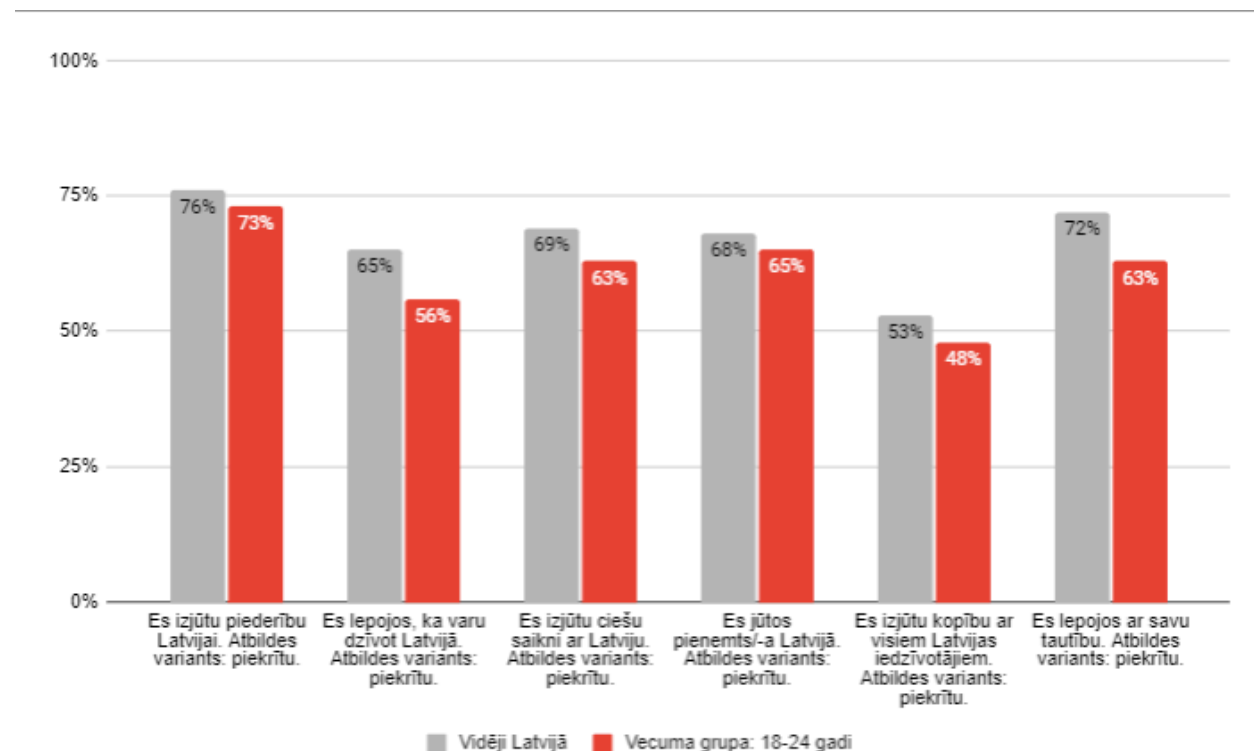
- Datu avots: Frīdriha Eberta fonda pasūtītā sabiedriskās domas aptauja “Baltijas sapnis”, kas 2024.gadā tika veikta Latvijā, Lietuvā un Igaunijā.
- Latvijā: SKDS veica interneta aptauju, izmantojot CAWI (Computer Aided Web Interviewing) metodi. Aptauja tika veikta no 2024. gada 25. līdz 28. martam, aptverot 1005 pastāvīgos iedzīvotājus vecumā no 18 līdz 75 gadiem. Izmantojot kvotu izlasi, tika nodrošināta dažādu demogrāfisko segmentu pārstāvniecība, aptverot visus Latvijas reģionus.
- Lietuvā: Baltijos Tyrimai veica klātienēs intervijas ar 1013 respondentiem vecumā no 18 līdz 74 gadiem, izmantojot proporcionālu stratificētu daudzpakāpju nejaušo izlasi. Aptauja notika no 2024. gada 15. līdz 25. martam, un dati tika svērti pēc dzimuma, vecuma un apdzīvotās vietas veida, lai nodrošinātu nacionālo reprezentativitāti.
- Igaunijā: Turu-uuringute AS veica interneta aptauju ar 1002 respondentiem no 2024. gada 20. līdz 28. martam. Aptauja izmantoja Turu-uuringute AS tīmekļa paneli, un dati tika svērti pēc dzimuma, vecuma grupas, tautības un reģiona, lai nodrošinātu reprezentatīvus rezultātus.

Šī metodoloģija nodrošināja daudzpusīgu un padziļinātu datu iegūšanu, ļaujot veikt uzticamu analīzi par jauniešu piederības sajūtu Latvijai un salīdzināt to ar iepriekšējiem gadiem un citu valstu situāciju.

I Sabiedriskās domas aptaujas rezultāti: 2023.gads un 2024.gads

2023.gadā Sabiedrības saliedētības radara aptaujā iekļautie dati kontekstā ar jauniešu piederības izjūtu uzrādīja nelielu, bet konsekventu tendenci jauniešiem vecumā no 18-24 retāk savās atbildēs apliecināt piederības izjūtu Latvijai. Skat. Grafiks Nr.1.

Grafiks Nr.1. Sabiedrības saliedētības radara 2023.gada dati par piederības izjūtu.

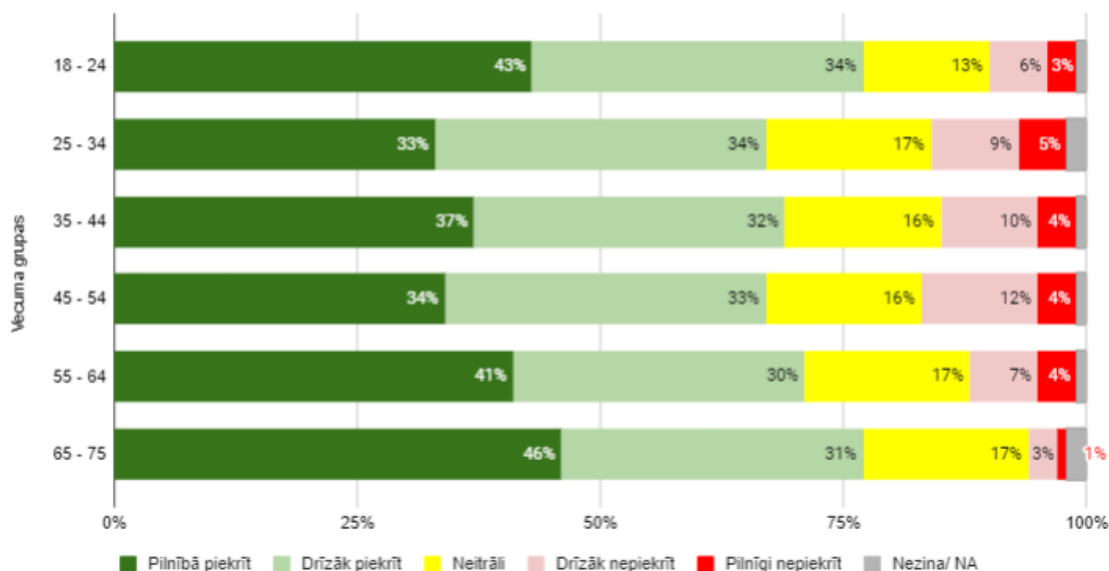
Šie dati norādīja, ka jaunieši retāk izjūt piederību Latvijai, retāk lepojas ar dzīvo Latvijā, retāk izjūt ciešu saikni ar Latviju, retāk jūtas Latvijā pieņemti u.tml.

2024.gadā aptauja tika rīkota ar lielāku izlases apmēru, lai samazinātu nejaušību iespēju. Jauniešu piederības izjūta tika mērīta pēc trim parametriem: 1) izmantojot Sabiedrības saliedētības radara metodoloģijā iekļauto indikatīvo jautājumu “Es izjūtu piederību Latvijai kā valstij”; 2) jautājot par to, kur respondents vēlētos dzīvot nākotnē; 3) jautājot par iemesliem dzīvot Latvijā (un nedzīvot Latvijā).

Grafiks Nr.2 norāda, ka Latvijas jaunieši izjūt piederību Latvijai kā valsti – 77% jauniešu apgalvo, ka izjūt piederību, iepretī 9%, kas piederību neizjūt. Grafikā arī redzams, ka piederības izjūta nedaudz mazāka ir vidējām paaudzēm, salīdzinot ar jauniešiem un cilvēkiem pensijas vecumā.

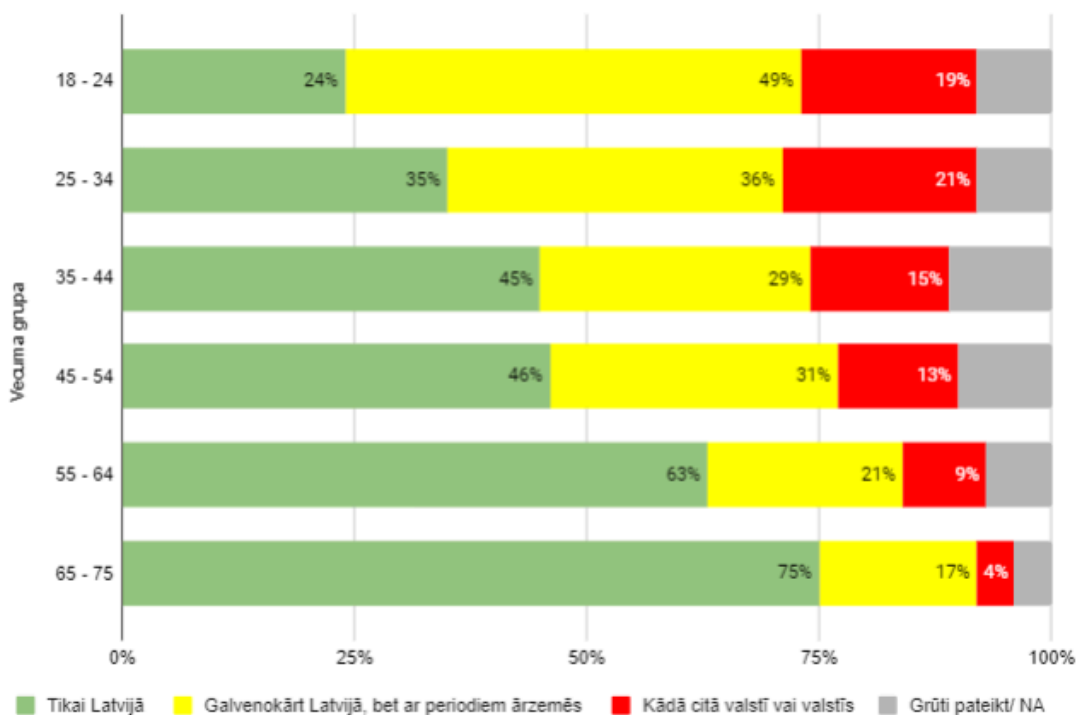
Grafiks Nr.2. 2024.gada aptaujas atbildes par piederību Latvijai

Apgalvojums "Es izjūtu piederību Latvijai kā valstij" (SKDS, 2024.gada augusts, n=2007)

Grafiks Nr.3. Kur Latvijas iedzīvotāji vēlētos dzīvot?

Kur Jūs vēlētos dzīvot nākotnē? (SKDS, 2024.gada augusts, n=2007)

Vienlaikus grafiks Nr.3 liecina, ka jaunieši izteikti ir tā Latvijas iedzīvotāju grupa, kura savu nākotni saista ne tikai ar dzīvi Latvijā. Tikai 24% vēlētos dzīvot tikai un vienīgi Latvijā. Ar atrāvienu populārākais atbildes variants: “galvenokārt Latvijā, bet ar periodiem ārzemēs”. Grafikā arī uzskatāmi redzams, ka vēlme kādu laiku dzīvot ārpus Latvijas ir saistīta ar cilvēku vecumu: jo vairāk gadu, jo mazāka vēlme pat tikai periodiski dzīvot kur citur. Nedaudz satraucoši gan ir tas, ka 19% jauniešu un 21% cilvēku vecumā no 25-34 gadiem vēlētos pamatā dzīvot kādā citā valstī.

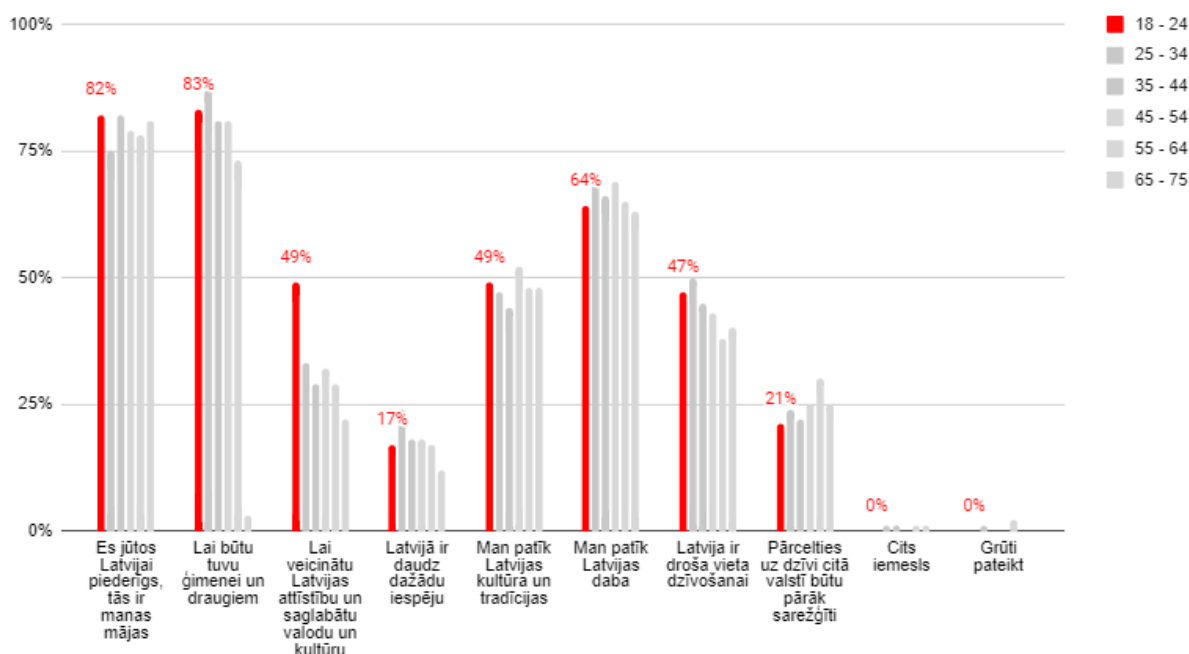
Grafikā Nr.4. var vizuāli salīdzināt jauniešu un Latvijas iedzīvotāju citu vecuma grupu pārstāvju atbildes par iemesliem vēlmei dzīvot Latvijā. No tās var secināt, ka šie iemesli nav atkarīgi no vecuma: divas svarīgākās motivācijas dzīvei Latvijā ir piederības izjūta Latvijā (tās ir manas mājas – 82%) un tuvums ģimenei un draugiem (83%). Trešā svarīgākā motivācija – Latvijas daba (64%). Jauniešiem izteiktāk nekā citām paaudzēm ir svarīgi arī būt Latvijā, lai veicinātu Latvijas attīstību un saglabātu valodu un kultūru (49%). Tāpat jaunieši retāk uzskata, ka pārcelties uz dzīvi citās valstīs būtu sarežģīti (21%).

Aptuveni puse jauniešu atzīmējuši, ka viņiem patīk Latvijas kultūra un tradīcijas (49%) vai ka Latvija ir droša vieta dzīvošanai (47%).

Interesanti, ka no piedāvātajiem atbilžu variantiem jaunieši visretāk atzīmēja to, ka Latvijā būtu daudz dažādu iespēju – bet šajā ziņā jauniešu vērtējums nav principiāli atšķirīgs no citu paaudžu pārstāvju vērtējumiem.

Grafiks Nr.4. Iemesli, kādēļ jaunieši vēlas dzīvot Latvijā

Kādēļ Jūs vēlētos dzīvot Latvijā? (SKDS, 2024.gada augusts, n=1610)

II Salīdzinošie dati ar Lietuvu un Igauniju

Nav pārsteidzoša atziņa, ka jaunieši biežāk nekā citu vecuma grupu pārstāvji vēlas izmēģināt savas iespējas dažādās valstīs un ka viņi biežāk identificējas ar plašāku ģeogrāfisko telpu. Tā, piemēram, arī regulārā Eiropabarometra aptauja, kas tiek organizēta visā ES teritorijā, liecina, ka jaunieši (vecumā no 15-24) nedaudz retāk izjūt saikni ar savu valsti (87% iepretī 91% no iedzīvotājiem kopumā)² vai sevi identificē tikai un vienīgi ar savu valsti (26% jauniešu pret 33% citām vecuma grupām sevi identificē tikai ar savu valsti; daudz populārāks ir atbildes variants par identificēšanos gan ar savu valsti, gan ar Eiropu)³

2024.gadā, pēc Frīdriha Eberta fonda pasūtījuma, socioloģisko pētījumu firmas veica sabiedriskās domas aptaujas visās trīs Baltijas valstīs, lai izzinātu šo valstu iedzīvotāju sapņus un nākotnes vīzijas. Pētījums bija vērsts uz to, lai noskaidrotu, vai pilsoņiem ir personīgie un nacionālie sapņi, viņu spēju šos sapņus īstenot, valsts un individuālās atbildības lomu, kā arī iespējamās paaudžu atšķirības šo mērķu sasniegšanā.

Šajā aptaujā tika iekļauts arī kāds jautājums, kas varētu precīzāk izmērīt iedzīvotāju piederības izjūtu savai valstij – proti, vēlme, lai savi bērni (pat ja tādu nav) dzīvotu savā valstī.

Atbilstoši šo aptauju datiem⁴, tieši Latvijas jaunieši visvairāk vēlas, lai viņu bērni dzīvotu savā valstī. Tas liecina par spēcīgu piederības sajūtu un vēlmi veidot nākotni tieši Latvijā. Šie rezultāti mazina bažas, kas radās no 2023. gada Sabiedrības saliedētības radara datiem, un kas liecināja, ka Latvijas jauniešiem varētu būt mazāka piederības sajūta Latvijai nekā citām paaudzēm. Interesanti, ka šīs Latvijas jauniešu atbildes atšķiras no kaimiņvalstu jaunāko paaudžu atbildēm: salīdzinājumi ar Lietuvu gan nebūs pilnībā korekti, jo tur datos ir izdalītas lielākas vecuma grupas, taču kopējā tendence Lietuvā un Igaunijā iezīmējas šāda: jaunākās paaudzes retāk retāk redz savus bērnus dzīvojam Lietuvā un Igaunijā. Vienlaikus visās šajās aptaujās tika izmantotas nelielas respondentu izlases, tādēļ dati ir vairāk indikatīvi.

² Eurobarometer, spring 2024, table No. QC1.2. Pieejams:

<https://webgate.ec.europa.eu/ebsm/api/public/odp/download?key=202289A0E60356141402B692C20F5193>

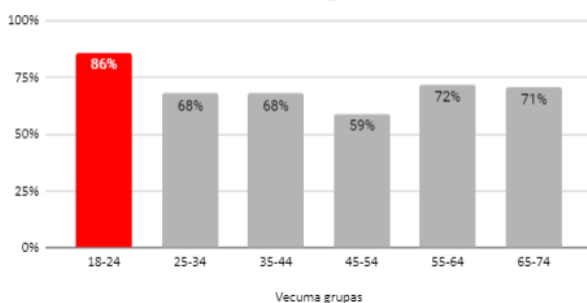
³ Eurobarometer, spring 2024, table No. QC2b. Pieejams:

<https://webgate.ec.europa.eu/ebsm/api/public/odp/download?key=202289A0E60356141402B692C20F5193>

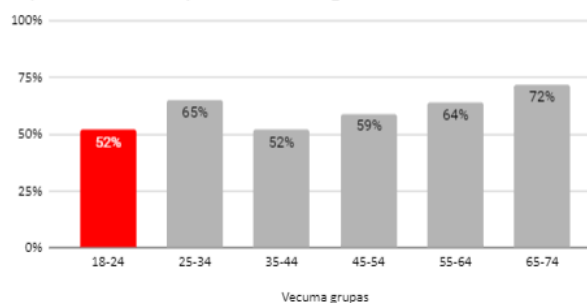
⁴ Šajā pārskatā dati izmantoti vēl nepublicētos griezumos pa vecuma grupām – izsakām pateicību Frīdriha Eberta fondam par atļauju šo sdatus izmantot!

Grafiks Nr.5. Vai Latvijas, Lietuvas, Igaunijas iedzīvotāji vēlētos, lai viņu bērni dzīvo viņu valstīs?

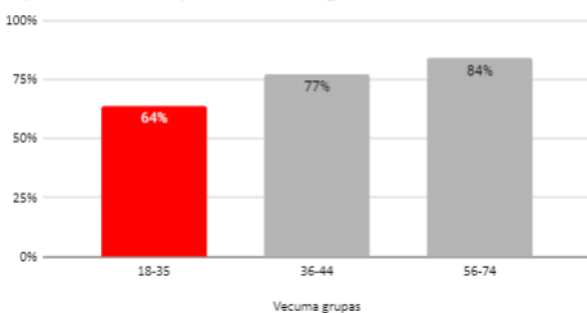
Latvieši. Kāds īpatsvars no katras vecuma grupas vēlētos, lai viņu bērni dzīvo viņu valstī? 2024.gada dati

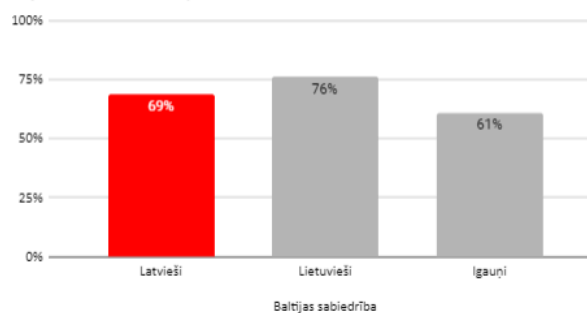
Igauni. Kāds īpatsvars no katras vecuma grupas vēlētos, lai viņu bērni dzīvo viņu valstī? 2024.gada dati

Lietuvieši. Kāds īpatsvars no katras vecuma grupas vēlētos, lai viņu bērni dzīvo viņu valstī? 2024.gada dati

Kāds īpatsvars no trīs Baltijas valstu sabiedrībām vēlētos, lai viņu bērni dzīvo viņu valstīs?

III Fokusgrupu atziņas

Jauniešu fokusgrupu diskusijas apstiprināja 2024. gada aptaujas (un salīdzinājuma ar Lietuvu un Igauniju) secinājumus par Latvijas jauniešu spēcīgu piederības izjūtu Latvijai. Lai gan daļa jauniešu vēlas uz laiku dzīvot un strādāt ārzemēs, lielākā daļa plāno atgriezties Latvijā.

3.1 Svarīgākie faktori, kas veido piederības sajūtu Latvijai

Pazīstama vide, kultūra un latviešu valoda: fokusgrupu dalībnieki uzsver latviešu tradīciju, īpašās sadzīviskās vides un latviešu valodas nozīmi kā unikālu vērtību, ko vēlas saglabāt un nodot nākamajām paaudzēm.

- *"Es varbūt par to, kāpēc es vēlos padzīvot citur. Man vienmēr ir bijusi vēlme kaut kur ārzemēs padzīvot un pieredzēt, kā ir citur. Man tas ļoti patīk. Tomēr mājās ir vislabāk, un gribas atpakaļ uz Latviju. Pieredze, ko gūsti, ir jauka, bet iekšēji tu esi latvietis, un tev gribas atgriezties savā zemē. Es domāju, ka vecumdienās varētu atgriezties Latvijā."*
- *"Pašlaik neredzu sevi un savus bērnus dzīvojam ārzemēs vai mācāmies citās skolās. Tā ir liela privilēģija runāt latviešu valodā un zināt latviešu tradīcijas. Tā kā mēs visi esam no Latvijas un esam gājuši cauri šīm latviešu tradīcijām, es gribētu, lai mani bērni piedzīvo to pašu, ko piedzīvoju es."*
- *"Man ģimene nav būtisks iemesls, kāpēc gribu palikt Latvijā. Man ir ļoti liela ģimene daudzās valstīs. Es tieši gribētu no viņiem mazliet tikt prom, bet ne no vecākiem. Es teiktu, ka mani velk Latvija kā vispārējā vide, ikdienišķās lietas, kas mums te ir citādākas un unikālas, kas nav salīdzināmas ar citām valstīm."*
- *"Kas mani velk atpakaļ? Ģimene, cilvēki, tradīcijas. Man būtu grūti pierast, ja es dzīvotu, piemēram, Parīzē. Tur ir daudz savādākas tradīcijas, kas nav pie mums Latvijā. Es vairāk jūtos kā mājās, kad svinam Lieldienas, Miķeļus un tā tālāk. Tas nav Parīzē. Viņiem nav tik izteiktas tradīcijas kā mums Latvijā. Es esmu tik ļoti pieradusi pie tā, ka man būtu ļoti grūti mainīties uz citām tradīcijām."*
- *"Man patīk latviešu tradīcijas, un Latvija ir ļoti skaista. Es gribētu, lai mani bērni šeit izaug."*
- *"Es atbildēju, ka gribu visu mūžu dzīvot tikai Latvijā, jo man nepatīk svešas vietas, sveša valoda un cita kultūra. Es labāk palieku tur, kur es zinu vairāk."*
- *"Latviešu tradīcijas un valoda man ir ļoti svarīgas. Es gribu, lai mani bērni piedzīvo to pašu, ko es, un lai viņi izjūt to piederību Latvijai."*

- *"Ja jāiedziļinās, kāpēc [palikt Latvijā] tad drīzāk tāpēc, ka latviskā daļa Latvijai man personīgi ir ļoti tuva. Arī tīri kā daba Latvija man ir ļoti tuva. Es vēlētos šo sava veida skaistumu nodot nākamajām paaudzēm. Bet tur nāk klāt tas pielikums jautājumam — latviskā Latvijā. Dotajā mirklī bieži vien, kur sanāk doties ikdienā, tur tā vide ir vai nu 50 uz 50, kā jau Rīgā ar citām tautībām, bet nav tīri tā latviskā. Tajā brīdī uzreiz paceļas dažādi citi jautājumi."*
- *" Esmu divas reizes paspējusi piedalīties dziesmu svētkos. Es jau tajos gados sapratu, ka dziesma ir tas, kas man ļoti patīk. Ja vecāki izdomātu pārcelties, piemēram, uz Spāniju, es domāju, ka man kaut kādā brīdī būtu jautājums: mamma, tēt, kas ir tā Latvija, kurā mēs piedzimām un dzīvojām? Es domāju, ka dziesma vai deja varētu būt tā piederība, kas iespējams mani vilktu atpakaļ."*

Ģimene un personīgās saites: ģimenes tuvums un ciešas attiecības ar draugiem ir būtiski faktori, kas veicina piederības sajūtu.

- *"Ģimene noteikti ir iemesls, kāpēc vēlos palikt Latvijā, bet draugi nē. Ģimene ietilpst tajā, kas mani velk atpakaļ uz Latviju."*
- *"Kāpēc es izvēlējos padzīvot mazliet ārzemēs? Es šobrīd mācos tehnikumā, un mums piedāvā arī Erasmusa praksi, uz kuru es noteikti pieteikšos, lai redzētu tieši šo darba situāciju, kas ir citās valstīs, un praktizētu to. Bet es noteikti neizvēlējos palikt ārzemēs, jo visa mana ģimene ir Latvijā, un es tomēr jūtos šeit visdrošāk tieši savā ģimenes lokā."*
- *"Protams, ir arī piederības sajūta, bet galvenais iemesls ir ģimene un tas, ka šeit jūtos droši, un jebkurā brīdī ir kāds ļoti tuvs cilvēks, kurš ir blakus."*
- *"Mana ģimene ir šeit, un ir pazīstama vide, kā kultūra un sabiedrība šeit strādā un darbojas. Tas rada drošības sajūtu, ka vienmēr vari atgriezties."*

Daba un vide: Latvijas daba, četri gadalaiki un unikālie dabas skaistumi tika minēti kā iemesli, kas piesaista jauniešus Latvijai.

- *"Latvijā ir viens pluss—mums ir četri gadalaiki. Tas ir viens no iemesliem, kāpēc gribu šeit dzīvot."*
- *"Es nezinu, gaiss citur arī citādāk smaržo. Pilnīgi viss. Mums ir zaļi koki visur. Es dzīvoju Nīderlandē pie Vācijas robežas, tur pat uz mežu nevar aiziet pasēņot, pilnīgi neko nevar darīt. Man liekas, Latvija, salīdzinot ar citām valstīm, ir arī mazāk birokrātiska. Ja es gribu aiziet uz banku Vācijā, tur jāgaida trīs nedēļas, kamēr atsūta e-pastu, ka drīkstu iet. Tādi mazi sākumi sakrājas. Pierasts dzīvot savā vidē."*

- *"Latviešu kultūra un Latvijas daba ir tie, kas mani tur šeit. Es vēlos, lai mani bērni to piedzīvo un novērtē."*
- *"Vēl arī daba. Man ļoti patīk Latvijas saullēkti un saulrieti. Protams, citās valstīs arī ir savs šarms, bet tas var būt iemesls atgriezties Latvijā."*

Emocionālā saikne un piederības sajūta: jaunieši izjūt dziļu emocionālu saikni ar Latviju kā savu dzimteni un mājām.

- *"Es pats neplānoju doties prom, jo vairāk mīlu savu zemi nekā svešu. Ir vairāki faktori, jo pašam būtu jāapgūst viss jaunais: jauna valoda, jauna vieta, viss pārējais. Tas arī pašam bērnam nāktos darīt. Kaut arī citur varētu būt vieglāk, tomēr dzimtene paliek dzimtene, un tu esi vietējais."*
- *"Es arī atbildēju, ka gribu dzīvot Latvijā, bet padzīvot arī citur. Tas ir pieredzes dēļ—gan darba pieredze, gan pieredze ar cilvēkiem. Bet vienmēr mani vilks atpakaļ uz Latviju, jo tā ir mana dzimtene, un Latvija ir manas mājas. Ja es brauktu un strādātu ārzemēs, es tik un tā atbrauktu atpakaļ un dzīvotu Latvijā."*
- *"Atgriežoties vietās, kur bērnībā dzīvoju, pārņem spēcīga nostaļģija. Tas būtu tas iemesls, kas atvilktu atpakaļ."*
- *"Man personīgi saistība ar Latviju ir arī pensija, kuru beigās nesaņemšu, jo nostrādāts ir, piedzīvots ir daudz kas, un kaut kas tomēr vienmēr ir tas, kas atvelk atpakaļ, ne tikai varbūt Latvija. Ja to paņemam mazākā mērogā, es uzaugu līdz pirmos pāris bērnudārza gadus dziļos laukos. Pēc tam pārvācos uz Rīgu. Tagad ir pagājuši gadi, un sakarā ar universitātes pasākumu orientēšanās bija gar iebraucamo ceļu lauku mājai. Pārņēma nežēlīga nostaļģija ar to, ka visi tie varoņdarbi, kas ir sadarīti laukos. Es gribētu teikt, ja ģimene vai visi aizbrauc prom uz citu valsti, tad arī šeit būtu kaut kāda nostaļģijas sajūta. Braucot garām vecāku mājai vai draugu mājām, rotaļlaukumiem, kur esam sēdējuši. Tā būtu tā sajūta, kas atvilktu atpakaļ."*

Vēlme veicināt valsts attīstību: fokusgrupu dalībnieki izjūt atbildību par Latvijas nākotni un vēlas aktīvi iesaistīties tās uzlabošanā. Viņi uzskata, ka, iegūstot pieredzi ārzemēs, varētu sniegt pienesumu valsts attīstībai.

- *"Man ir tā piederības sajūta Latvijai, bet arī vēlme uzlabot Latviju kā valsti un dot pienesumu pašai Latvijai."*
- *"Man nebija daudz jādomā [vai palikt Latvijā], jo es pati esmu piedzimusi Latvijā, un man grūti pateikt, vai esmu patriots vai nē, bet jūtu piederību savai valstij. Es runāju latviešu valodā pārsvarā, un nākotnē plānoju bērnus. Noteikti gribētu, lai viņi dzīvo Latvijā. Protams, ceļo — piemēram, Erasmusa projektos uz pusgadu vai gadu, es to atbalstu, bet vēlos, lai viņi paliek Latvijā. Man ir ļoti svarīga*

demogrāfiskā situācija. Mēs samazināties, un, ja mēs paši neveidosim savu valsti, tad kāda vispār bijusi jēga, ka mūsu senči reiz cīnījās par šo valsti?"

- "Man personīgi tā ir vēlme, kādēļ es arī gribētu kaut kur citur padzīvot. Aizbraucot uz nedēļu uz citurieni, nevar īsti iepazīt to vietu un kultūru. Tās pieredzes atvedot atpakaļ, var mēģināt būvēt labāku sabiedrību šeit."
- "Jā, es vēlos šeit būt. Es vēlos, lai arī mani bērni šeit ir. Dienas beigās, domājot kā vecākam, ieslēdzas tas, ka jāmēģina vide taisīt tādu, kāda ir pēc iespējas labāka priekš tiem, saviem bērniem un citiem apkārtējiem. Viens no veidiem ir ņemt labās pieredzes no citurienes, atvest uz šejieni un censties tās īstenot."
- "Pēc tam, protams, aizceļot tālāk, paskatīties, kas ir ārpusē, un saprast, kas mums Latvijā nav, un mēģināt ieviest kaut ko Latvijā. Es pati esmu saistīta ar sporta nozari. Man gribētos, lai cilvēki veselīgāk dzīvotu. It kā mums ir daudz fitnesa treneru Latvijā, bet tai pašā laikā esam numur viens valsts Eiropā, kas mirst no sirds un asinsvadu sistēmas slimībām. Tā kā jā, tā ir mana misija."

3.2 Svarīgākie faktori, kas jauniešos mazina piederības sajūtu Latvijai

Labākas iespējas un finansiālie apsvērumi ārzemēs: daži jaunieši uzskata, ka citās valstīs ir augstāks dzīves līmenis, vairāk darba iespēju un lielāks finansiālais atbalsts, kas mudina apsvērt dzīvi citur.

- "Es pats uzaugu citā valstī, Norvēģijā, desmit gadus, un tur ir daudz vairāk iespēju gan bērniem, gan pieaugušajiem. Man šķiet, ka tur ir labāka dzīves kvalitāte nekā Latvijā."
- "It kā nav ne vainas šeit Latvijā dzīvot, bet, piemēram, Norvēģijā ir daudz vairāk darba iespēju, un algas ir četrreiz lielākas nekā Latvijā. Ja tu dzīvotu ilgtermiņā citā valstī, man liekas, tas būtu sakarīgāk, jo ir vairāk naudas un vieglāk par dzīvošanu."
- "Arī man pazīstami cilvēki grib doties prom, kā tikko pabeigs skolu, dēļ naudas. Piemēram, citur daudz vairāk maksā par lietām, ko dari Latvijā. Tev maksā divreiz mazāk nekā tur."
- "Finansiālais stāvoklis ietekmē cilvēkus, jo ārzemēs var daudz vairāk nopelnīt un dzīvot labāk. Bet no otras puses, viņi nav mājās, un viņiem vairāk interesē finansiālais, nevis mājas. Ja viņš nedēļā var nopelnīt ārzemēs to pašu, ko Latvijā pelnām mēnesī, tad viņi izvēlas finansiālo pusi, nevis pārējās puses."
- "Manuprāt, tas, ko esmu Norvēģijā redzējusi un pieredzējusi, ir, ka dzīves kvalitāte tur ir augstāka, un bērnu iespējas ir plašākas un kvalitatīvākas. Varbūt

arī kvalitatīvākas, jā, to vēl nevaru teikt, bet, manuprāt, tur bērnu jautājums ir sakārtotāks."

Negatīva sabiedrības attieksme: dalībnieki min negatīvu cilvēku attieksmi, kas izpaužas ikdienas saskarsmē, darba vidē un sabiedrībā kopumā. Šī negatīvisma dēļ daži jaunieši apsver iespēju dzīvot ārpus Latvijas.

- *"Esmu dzirdējusi viedokļus par sabiedrību Latvijā, ka nepatīk cilvēki, nepatīk alkohola lietošana. Man personīgi nav tā, ka gribu prom no Latvijas dēļ cilvēkiem, bet daudzi draugi, kurus pazīstu, grib ātrāk prom tieši dēļ cilvēkiem."*
- *"Es teikšu tā, pēc sava skatījuma, visticamāk, [piederības izjūtu mazina] cilvēku attieksme pret otru cilvēku. Tas nav tikai ikdienas lietās, bet arī darba ziņā. Man, piemēram, mārketinga jomā darbā ir dažādas attieksmes. Pēc reģioniem varam iedalīt, ka, piemēram, Mārupē ir labāki cilvēki nekā Rīgā, attieksmes ziņā. Ja tu nāc ar labu sirdi, ar gaišu dvēseli, tik un tā saņem to attieksmi, ka tev iespējauj virsū ne par ko. Tā ir ikdiena, tas ir visur. Eju veikalā pie kases, kasiera arī ir neapmierināta. Tu nezini pat ar ko, bet tik un tā saņemsi to spļāvienu dvēselē. Man liekas, tas ir ikdienā sastopams Rīgā un citās pilsētās, kur esmu bijusi."*
- *"Cilvēki arī iedalās divās grupās: ir vieni, kas atbalsta, ir vieni, kam vienalga, un trešie ir tie, kas rada lielu mobingu apkārt, nīcina citus. Viņi nīcina tādā veidā arī skolās, ka cilvēkam negribas iet uz skolu, viņam gribas uz citu valsti, un viņš domā, ka tur būs labāk. Bet arī tur nebūs labi, jo tur ir savi citi principi, ar kuriem viņam nāksies saskarties."*
- *"Es esmu atvērta pasaulei, jo ceļot mums patīk, man liekas, jebkuram cilvēkam patīk ceļot, un tas ir jāiekļauj obligāti. Tikai dzīvojot Latvijā, varbūt aina nav tik pozitīva, ņemot vērā, kādā veidā sabiedrībā mēs dzīvojam. Informatīvā telpa ir ļoti negatīva, tie paši komentāri. Es daudz neiedziļinos, bet no cilvēkiem nāk negatīva enerģija. Man liekas, ka es savā darba vietā visbiežāk esmu saules stariņš, iespējams, tāpēc, ka esmu jauna un vēl neņemu visu tik ļoti pie sirds, bet kolēģi, kas ir vecāki par mani, viņiem aina ir ļoti drūma, kad es ar viņiem runāju."*

Piederības trūkums un ģimenes esamība ārzemēs: ja ģimene dzīvo citā valstī vai nav spēcīgas emocionālās saiknes ar Latviju, piederības sajūta var būt vājāka, kas veicina vēlmi pārcelties.

Fokusgrupu citāti:

- *"Kā [cita dalībiece] teica, ka viņu velk atpakaļ uz Latviju ģimene, bet man visa ģimene dzīvo Norvēģijā, man tikai mamma un tētis ir Latvijā"*
- *"Man nav īpašas piederības sajūtas nekur; man visur patīk."*

3.3. Jauniešu pārdomas par dzīvi citās valstīs

Jaunieši kopumā vēlas dzīvot Latvijā, taču ir atvērti iespējamībai uz laiku doties uz ārzemēm, lai iegūtu jaunu pieredzi, izglītību un profesionālās prasmes.

- *“Es atbildēju, ka gribu dzīvot Latvijā, bet padzīvot arī citās valstīs. Zinot manu jomu, es gribu pārzināt arī citu valstu kultūras jomas, ne tikai savējās tradīcijas. Visu mūžu dzīvot Latvijā arī nebūtu labi. Vajag iepazīties ar pasauli, ne tikai dzīvot vienā nostūrī un neko jaunu neiegūt. Var iegūt citās valstīs jaunas pieredzes, apmaiņas programmas un tā tālāk. Dzīvojot visu dzīvi Latvijā, es domāju, nav labi. Vajag sevi kustināt uz priekšu, krāt pieredzi un ņemt kaut ko līdzīgu uz šejieni.”*
- *“Tomēr pēc ceļošanas mani velk atpakaļ uz savu zemi, jo tā ir mana zeme, mana valoda, mans viss. Tā ir piederības sajūta. Kur tikai neesmu bijis, bet pēc nedēļas jau gribas mājās.”*
- *“Gribētos paplašināt redzes loku, saprast, kā ir ārzemēs, un nomierināt sevi, ka šeit nav viss tik slikti, ka arī tie paši cilvēki apkārt, kas norāda, ka šeit ir slikti, pensijas mums nebūs jaunajiem un tā. Bet, kad tu aizbrauc citur, saproti, ka Latvijā nav nemaz tik slikti.”*

Viņi uzskata, ka šī pieredze var bagātināt viņu dzīvi un sniegt ieguldījumu Latvijas attīstībā pēc atgriešanās. Daudzi dalībnieki uzsver, ka, neskatoties uz ārzemju pieredzi, viņus vienmēr vilks atpakaļ uz Latviju ģimene, kultūra un piederības sajūta.

- *“Vēlētos kādreiz dzīvēt aizbraukt un padzīvot citā valstī, lai izbaudītu tās kultūru, bet galu galā man pietrūktu mājas pēc dažiem gadiem. Es jau biju padzīvojis trīs gadus ārvalstīs, un visu laiku sajutu to sajūtu, ka kaut vai tik vienkārša lieta kā aiziet uz veikalu nopirkt kāruma sieriņu—nu, nevar. Tās ikdienišķās lietas, kas velk atpakaļ uz Latviju un savām mājām.”*
- *“Es gribētu piekrist tam, ka sajūta, izkāpjot no lidmašīnas Latvijā, ir vienmēr tā pati labākā, ka nekur nav tik labi kā mājās. Tajā pašā laikā ir nepieciešams vienmēr var aizbraukt, paskatīties, kā citur lietas notiek, lai iepazītu citas vietas un saprastu, ka mājās tomēr ir labāk. Tas darbojas abos virzienos.”*
- *“Es atbildēju 'nezinu' [vai gribu, lai mani bērni dzīvotu Latvijā, jo šobrīd izskatās, ka tuvākajā vai tālākajā nākotnē, gadu vai divu ietvaros, es varētu pārcelties uz ārzemēm. Tādēļ es nezinu, vai mani bērni dzīvos Latvijā, bet noteikti vēlos, lai viņi zina, kas ir Latvija un no kurienes es nāku. Man ir ļoti svarīgas latviešu vērtības, un mana ģimene šeit paliks. Tāpēc es nezinu, kur mani bērni dzīvos, bet viņi noteikti zinās, no kurienes nāk un kas ir Latvija.”*
- *“Es droši vien gribētu scenāriju, kur mani bērni dzīvo ārzemēs, bet regulāri apmeklē Latviju vai ceļo.”*

Ne visi gan vēlas pārcelties, vairāki dalībnieki arī Latvijā redz daudz iespēju. Piemēram, kāds dalībnieks savu skatījumu formulēja šādi: *“Es atbildēju 'jā' [vai vēlas dzīvot Latvijā] nevis*

patriotisma dēļ vai lai uzlabotu Latviju, bet tāpēc, ka uzskatu, ka Latvijā ir tādas pašas iespējas kā citās valstīs, ja ļoti cenšas. Nav tā, ka mums ir ļoti slikti, kā daudzi runā. Katrai valstij ir savi plusi un mīnusi, un Latvijai ir daudz savu plusu. Tāpēc uzskatu, ka pārvākšanās citur būtu lieka enerģijas tērēšana."

Tam piekrita arī cits fokusgrupas dalībnieks: "Citur finansiāli varbūt ir vieglāk, bet Latvija ir mana dzimtene, un es gribu palikt šeit. Ja cenšas un meklē iespējas, var dzīvot un baudīt dzīvi arī Latvijā. Nav obligāti jābūt ārzemēs. Es piekrītu viedoklim, ka nav vērts tērēt enerģiju, lai pārvāktos un visu sāktu no jauna, jo šeit arī visu var iegūt, tikai vajag gribēt un darīt."

Līdzīga attieksme arī no otras fokusgrupas dalībnieces: "Man vienu brīdi personīgi likās, ka viss ir slikti, jo man bija vairāk cilvēki apkārt, kas tiešām to norādīja. Bet tagad, tieši šī gada laikā, esmu ļoti daudz ko mainījusi, un man liekas, ka, ja tu pats nestrādā un necīnies par sevi un neizaicini sevi, tad arī nekas nebūs. Viss ir ļoti atkarīgs no sevis. Arī Latvijā tu vari nopirkt māju, ja tiešām to vēlies, tikai ir jāstrādā. Kā jaunam cilvēkam Latvijā ir iespējas, un es vēlos izmantot tās iespējas, ko Latvija sniedz."

Otrajā attēlā redzami galvenie faktori, kas vai nu veicina vai samazina jauniešu piederības izjūtu Latvijai.

Attēls Nr.2. Jauniešu piederības izjūta Latvijai. Būtiskākie faktori no fokusgrupām

Kas veicina vai samazina jauniešu piederības izjūtu Latvijai?	
Veicina:	Samazina
 Pazīstama vide, kultūra un latviešu valoda	 Labākas iespējas ārzemēs
 Ģimenes saites	 Negatīvā sabiedrības attieksme
 Daba/vide	
 Piederības sajūta	
 Vēlme veicināt Latvijas attīstību	

“

Secinājumi

Pētījums par Latvijas jauniešu piederības sajūtu, salīdzinot 2023. un 2024. gada sabiedriskās domas aptauju datus, kā arī salīdzinājums ar Lietuvu un Igauniju, apliecina, ka bažas par jauniešu zemāku piederības izjūtu Latvijai ir nepamatotas. 2024. gada aptauja ar palielinātu respondentu skaitu parādīja, ka jaunieši vecumā no 18 līdz 24 gadiem izjūt stipru un stabilu piederību Latvijai, līdzīgi vai pat augstāk nekā citas vecuma grupas.

Fokusgrupu diskusijas apstiprināja aptaujas rezultātus, norādot, ka jaunieši izjūt dziļu emocionālu saikni ar Latviju. Svarīgākie faktori, kas veicina šo piederības sajūtu, ir pazīstama vide, latviešu kultūra un valoda, ģimene un personīgās saites, kā arī Latvijas daba un vide. Jaunieši uzsver latviešu tradīciju un kultūras nozīmi, vēlmi saglabāt un nodot tās nākamajām paaudzēm. Ģimenes tuvums un draugu atbalsts rada drošības un piederības sajūtu, savukārt Latvijas unikālā daba un četri gadalaiki tiek uzskatīti par nozīmīgu vērtību.

Jaunieši izjūt arī atbildību par valsts nākotni un vēlas aktīvi iesaistīties tās attīstībā. Viņi apsver iespēju uz laiku doties uz ārzemēm, lai iegūtu jaunu pieredzi, izglītību un profesionālās prasmes, ko pēc tam varētu izmantot Latvijas labā. Tomēr lielākā daļa plāno atgriezties Latvijā, jo viņus saista ģimene, kultūra un piederības sajūta.

Svarīgākie faktori, kas mazina piederības sajūtu, ir labākas iespējas un finansiālie apsvērumi citās valstīs, kā arī negatīva sabiedrības attieksme. Daži jaunieši uzskata, ka ārzemēs ir augstāks dzīves līmenis un vairāk darba iespēju, kas mudina apsvērt dzīvi citur. Negatīva cilvēku attieksme un sabiedrības negatīvisms arī veicina vēlmi dzīvot ārpus Latvijas.

Salīdzinājums ar Lietuvas un Igaunijas jauniešiem liecina, ka Latvijas jaunieši izrāda līdzīgu vai pat augstāku piederības sajūtu savai valstij. Aptaujā par vēlmi, lai viņu bērni dzīvotu savā valstī, tieši Latvijas jaunieši visbiežāk izteica šo vēlmi, kas norāda uz spēcīgu saikni ar Latviju un vēlmi veidot tās nākotni.

Kopumā pētījums apstiprina, ka Latvijas jauniešu piederības sajūta ir stipra un stabila. Lai gan pastāv faktori, kas varētu mazināt šo sajūtu, jaunieši izjūt dziļu emocionālu saikni ar Latviju un vēlas aktīvi iesaistīties tās attīstībā. Tādēļ nav pamata bažām par jauniešu attieksmi pret savu valsti, un ir svarīgi turpināt atbalstīt viņu centienus un veicināt pozitīvu vidi, kas stiprina piederības sajūtu.